

Utbildningsinspektion i Askers, Kilsmo och Hampetorps skolor förskoleklass, grundskola årskurs 1–6

UTBILDNINGINSPEKTIONENS SYFTE

Skolverkets utbildningsinspektion skall bidra till kvalitetsförbättring genom att bedöma hur verksamheterna arbetar i riktning mot de nationella målen för förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, barn- och ungdomsutbildning och vuxenutbildning. En väsentlig del i inspektionen är att granska kvalitetsarbetet och förmågan att utveckla den egna verksamheten.

Inspektionens inriktning

Inspektionsutredningen har inriktats mot sju områden. De är särskilt väsentliga för att säkra att alla barn, elever och vuxenstuderande får den omsorg och utbildning som de har rätt till enligt nationella bestämmelser. De sju områdena, som granskats utifrån flera olika aspekter och frågeställningar, är:

Resultaten:

1. Normer och värden
2. Kunskaper

Verksamheten:

3. Arbetsmiljö och delaktighet
4. Pedagogisk verksamhet och undervisning
5. Styrning, ledning och kvalitetsarbete

Förutsättningarna:

6. Tillgång till omsorg, pedagogisk verksamhet och utbildning
7. Resurser

I denna rapport behandlas i första hand förhållanden som avviker positivt eller negativt från vad som förväntas i fråga om utbildningskvaliteten enligt de nationella bestämmelserna. Några aspekter behandlas dock i alla aktuella verksamheter, nämligen kvalitetsarbetet, rektorsfunktionen, personalens kompetens, läromedel och utrustning, likvärdiga möjligheter vid funktionsnedsättning, stödinsatser, arbetet med övergripande hälsomål i läroplanerna, bedömning av lärandet och betygssättningen. En helhetsbedömning och motiveringar till bedömningarna görs inom varje granskningsområde.

Bedömningarna av kvaliteten och av hur väl verksamheten uppfyller statens krav görs utifrån läroplaner och författningar i övrigt. Inspektörernas sakkunskap och erfarenheter av jämförbara verksamheter är också betydelsefulla. Analyserna av den insamlade informationen syftar till att klargöra om de lokala lösningarna och systemen fungerar väl. Rapporten avslutas med en sammanfattande bedömning som utgör underlag för Skolverkets beslut angående förbättrings- och kritikområden.

Beskrivning av skolan/rektorsområdet

Askers, Kilsmo och Hampetorps skolor	Antal barn/elever
Skolbarnsomsorg	82
Förskoleklass	30
Grundskola	170

Utbildningen i Kilsmo skola omfattar årskurserna 1–4, i Askers och Hampetorps skolor årskurserna 1–6. I samtliga skolor finns även förskoleklass och fritidshem. Skolorna har fr.o.m. läsåret 2004/2005 en gemensam rektor.

Sett till antalet elever och personal är skolorna små. I Kilsmo skola går drygt 40 barn, i Hampetorps skola 60 barn och i Askers skola knappt 100 barn. De tre skolorna arbetar med åldersblandade grupper. Personalen i varje skola utgör ett arbetslag som leds av en arbetslagsledare. Skolornas arbetslagsledare bildar tillsammans med rektorn en ledningsgrupp för rektorsområdet.

Samtliga skolor ligger i mindre samhällen i den sydöstra delen av Örebro kommun. Skolbyggnaderna är från 1970-talet. Flertalet föräldrar förvärvsarbetar i centrala Örebro, varför en stor andel av eleverna har skolskjuts. Några få elever har utländsk bakgrund.

Genomförandet av inspektionen i Askers, Kilsmo och Hampetorps skolor

Skolverket sände den 28 maj 2004 skriftlig information till kommunen om att verksamheten skulle inspekteras och om inspektionens syfte och genomförande. Inspektörsteamet med ansvar för inspektionen i Askers, Kilsmo och Hampetorps skolor har bestått av undervisningsråden Eleonor Duvander och Karin Nilsson. Besök i skolorna inleddes den 16 november och avslutades den 18 november 2004.

Denna skriftliga rapport kompletteras med muntlig återrapportering av de ansvariga inspektörerna. Skolverket följer därefter upp eventuella krav på åtgärder som riktas till huvudmannen och vilka effekter i övrigt som utbildningsinspektionen leder till. Tidpunkter för uppföljningen framgår av Skolverkets beslut.

Underlag

Underlaget till denna rapport består av dels dokument från kommunen och Askers, Kilsmo och Hampetorps skolor, dels den information som samlats in vid observationer, intervjuer och samtal under besöket. Rapporten grundar sig också på annan information om kommunen och skolan som finns i Skolverkets nationella uppföljningssystem eller finns publicerat på annat sätt.

I Askers, Kilsmo och Hampetorps skolor genomfördes formella intervjuer med elever och personal i årskurs 2 och 6, personal i förskoleklass och fritidshem, föräldrar samt rektorn. Verksamhetsbesök genomfördes i årskurs 2 och 6 samt i förskoleklasser och fritidshem.

Bedömning

1. Normer och värden

Enligt skollagen skall utbildningen för barn och ungdom främja deras utveckling till ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar. I läroplanerna framhålls att barnen och eleverna skall utveckla förståelse och respekt för alla människors lika värde. Skolan skall sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet. Eleverna skall också utveckla sin förmåga att göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden. Eleverna skall kunna ta ett allt större ansvar för det egna arbetet och för miljön.

Inom detta granskningsområde behandlas resultaten av arbetet för att främja vårt samhälles demokratiska värderingar och för att utveckla normer och värden enligt läroplanernas mål.

Arbetet för att öka elevernas inflytande, delaktighet och ansvar är prioriterat i Askers, Kilsmo och Hampetorps skolor. Genom verksamhetsbesök och intervjuer med personal och elever kan inspektörerna konstatera att eleverna är delaktiga i beslut om verksamhetens utformning genom bland annat klass- och elevråd. Vidare visar inspektionen att eleverna kan lyssna och respektera andras åsikter samt själva uttrycka sin åsikt.

Representanter för arbetslagen anger att de kontinuerligt utvärderar de aktiviteter som genomförs inom ramen för skolornas värdegrundsarbete. Inför utvecklingssamtalen försöker också ansvarig lärare få en bild av hur varje elev upplever arbetsmiljön. Personalens uppfattning i de tre skolorna är att eleverna är trygga och trivs.

Intervjuade elever i Kilsmo skola berättar att skolan är en trygg miljö och att det alltid finns rastvakter ute som ingriper vid behov. De vuxna är också med och leker på rasten vilket upplevs som positivt. Även i Askers och Hampetorps skolor finns rastvakter. Det händer att elever börjar bråka med varandra men då ingriper någon vuxen. Mobbning förekommer "oofta" enligt en elev i årskurs 2 i Askers skola. Elever i årskurs 6 i samma skola menar att de vuxna kan bli bättre på att ingripa då elever bråkar.

Genom föräldraintervjun framkom att skolorna generellt sett upplevs som trygga för barnen. En del föräldrar har erfarenhet av att lärar- och rektorsbyten skapat otrygghet i skolorna. De har också erfarenhet av att tillsammans med skolans personal ha arbetat för att förbättra arbetsmiljön, t.ex. när elevernas jargong upplevdes som tuff i Hampetorps skola.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att skolorna når goda resultat när det gäller arbetet med att främja vårt samhälles demokratiska värderingar samt att utveckla normer och värden hos eleverna.

2. Kunskaper

Utbildningen skall ge kunskaper i vid mening, såväl fakta och förståelse som färdigheter och förmåga att exempelvis utvärdera sitt eget lärande och att arbeta självständigt. Skolan skall sträva efter att varje elev tillägnar sig kunskaper inom utbildningens ämnesområden och kurser men även utvecklar en tillit till sin egen förmåga och en nyfikenhet och lust att lära. Målen för lärandet anges närmare i de nationella läroplanerna och i kursplanerna.

Inom detta område granskas resultaten av det pedagogiska arbetet.

I förskoleklasserna och de lägre årskurserna använder pedagogerna diagnostiskt material för att stämna av barnens kunskapsutveckling i framförallt svenska och matematik. Resultaten sammanställs inte på grupp- eller skolnivå. I skolorna arbetar också personalen med olika former av individuell dokumentation, exempelvis skoldagböcker, portfolios, individuella utvecklingsplaner och elevutvecklingspaket, som ger ansvarig lärare en bild av elevernas utveckling.

En specialpedagog kartlägger läs- och skrivförmågan hos samtliga elever i årskurs 2. Utifrån kartläggningen får vissa elever särskilt stöd av specialpedagogen. En liknade kartläggning genomförs av klasslärarna i årskurs 3. Genom intervjuer med skolornas personal och kontaktpedagog framkom att denna satsning givit positiva resultat på elevernas kunskapsutveckling.

Det finns inom rektorsområdet inga skriftliga sammanställningar av resultatet på nationella proven i årskurs 5. Vid personalintervjun i Askers skola berättar lärarna att endast hälften av eleverna klarade det nationella ämnesprovet i engelska vårterminen 2004. Resultatet i svenska och matematik var bättre. Inspektörerna har inte kunnat få del av resultaten för Hampetorps skola.

Inspektionen visar att redovisningar av de tre skolornas samlade resultat över tid inte föreligger och att rutiner för att systematiskt följa upp resultaten i samtliga kursplanämnen saknas. I skolornas kvalitetsredovisningar är inga resultat redovisade. Genom att skolorna saknar en helhetsbild av resultaten av det pedagogiska arbetet saknas ett viktigt verktyg för att på skolnivå styra resurser till de områden där de behövs bäst eller för att genomföra förbättringar av undervisningen.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att resultaten av skolornas pedagogiska arbete är godtagbara. Rektorn bör ta ansvar för att skolornas resultatuppföljning förbättras och synliggörs.

3. Arbetsmiljö och delaktighet

Enligt skollagen skall verksamheten i skolan vara utformad i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Var och en som verkar där skall främja aktning för varje människas egenvärde, respekt för vår gemensamma miljö samt jämställdhet mellan könen. Särskilt skall den som verkar inom skolan aktivt motverka alla former av kränkande behandling. All personal skall samverka med elever och föräldrar i arbetet för att forma en god miljö – fysiskt och psykosocialt - för utveckling och lärande.

Granskningen gäller hur man i verksamheten arbetar för en god miljö och för att förebygga kränkningar och ge möjlighet till delaktighet och samverkan.

Askers, Kilsmo och Hampetorps skolor deltar i ett kommunövergripande utvecklingsarbete för att öka elevers delaktighet, inflytande och ansvar. Inom ramen för arbetet utbildas personal till handledare som sedan ansvarar för att driva arbetet inom det egna rektorsområdet. En lärare i Askers skola deltar som representant för rektorsområdet och samlar sedan en grupp med representanter för varje skola alternativt fritidshem till gemensamma träffar två gånger per termin. De förskollärare, lärare och fritidspedagoger som deltar gör uppgifter i den egna praktiken som man sedan reflekterar över tillsammans i gruppen. En uppgift kan t.ex. vara att iaktta en given rutin i skolan och fundera över hur man som lärare kan förändra sitt förhållningssätt för att elevers möjlighet till inflytande skall öka.

Askers skola har även en plan för arbetet med elevernas delaktighet, inflytande och ansvar. Planen beskriver hur elevernas inflytande skall öka genom att personalen diskuterar skolans mål med eleverna och hjälper dem finna verktyg för att nå målen. I planen har personalen beskrivit olika aktiviteter och verktyg som personal i förskoleklass, skola och fritidshem kan använda för att nå målen.

Inspektionen visar att samtliga skolor har väl fungerande klass- och elevråd. I Askers skola ansvarar eleverna för ordförande- respektive sekreterarskapet. På mötena diskuteras både den fysiska och psykosociala arbetsmiljön. Minnesanteckningar upprättas och sprids till samtliga elever.

För att övergångarna mellan förskola, förskoleklass och årskurs 1 skall bli så trygga som möjligt för barnen samarbetar berörda verksamheter. Personalen vill också försäkra sig om de kan ”knyta ihop” verksamheterna och därmed arbeta vidare utifrån varje barns förutsättningar.

Inspektionen visar att skolorna arbetar på olika sätt för att skapa en god arbetsmiljö som främjar elevernas trivsel och trygghet. Eleverna berättar att skolornas rutiner med kamratstödjare, rastvakter och faddrar fungerar väl. Dessutom använder skolorna olika material för att stärka elevernas självkänsla och skapa goda relationer mellan barnen, t.ex. Livsviktigt och Gruppen som grund.

Skolorna har handlingsprogram mot kränkande behandling, benämnda handlingsplan mot mobbning, lokal handlingsplan för en trygg miljö samt handlingsplan för en trygg och lustfylld Askers skola. I handlingsprogrammen beskrivs skolornas förebyggande arbetet mot mobbning samt vilka åtgärder som vidtas då mobbning inträffar. Andra typer av kränkningar tas inte upp i handlingsprogrammen och kränkningar mellan vuxna och elever berörs inte. I samtliga skolor finns s.k. mobbningsteam som har ett huvudansvar för arbetet mot kränkande behandling. I Hampetorps skola ingår även elever i mobbningsteamet.

Olika hälsofrämjande aktiviteter pågår i skolorna. Varje vecka har man utepass utifrån elevernas önskemål då man exempelvis går till skogen, promenerar eller spelar brännboll. De äldre eleverna i Askers och Hampetorps skolor informeras under några tillfällen per läsår om riskerna med att bruka alkohol, narkotika och tobak.

Asker, Kilsmo och Hampetorps skolor har skolråd. I dessa forum deltar rektorn och representanter för personal, föräldrar och elever och möten hålls en

3–4 gånger per läsår. Minnesanteckningar från mötena sprids till samtliga elever och föräldrar.

Vid föräldraintervjun framkommer att föräldrarna har olika erfarenhet av möjligheterna att föra en dialog med skolan om verksamheten. I vissa fall har skolans ovilja att låta sig påverkas av föräldrarnas synpunkter lett till att föräldragemangen sloknat.

Skolorna använder olika verktyg för att informera hemmen om det som händer i skolan, både generellt och avseende de enskilda barnen, t.ex. skoldagbok, loggbok och veckobrev. Skolorna ger varje läsår ut en broschyr med information om verksamheten bl.a. uppgifter om personal, telefonnummer och läsårstider. Hampetorps skola producerar ett informationsblad till elever och föräldrar fyra gånger om året "Aktuellt från Hampetorps skola". Generellt sett är intervjuade föräldrar nöjda med den information de får.

Utgående ifrån den av skolöverläkaren för området utarbetade hälsoplanen genomför skolsköterskan hälsoundersökningar i förskoleklasserna samt årskurserna 2, 4 och 6.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att skolornas arbete för att utveckla en god arbetsmiljö och för att främja delaktighet och samverkan är av god kvalitet.

Skolornas handlingsprogram mot kränkande behandling bör revideras så att de förutom mobbning omfattar andra former av kränkningar. Vidare bör programmen beskriva hur skolorna förebygger och åtgärdar kränkningar mellan personal och elever.

4. Pedagogisk verksamhet och undervisning

Arbetet för att nå de nationella målen för utveckling och lärande skall främst utformas av eleverna och personalen. Skolan skall samverka med hemmen. Läroplanerna, andra statliga förordningar och kursplanerna ger riktlinjer för arbetet. Det finns bestämmelser om timplaner och ämnes- och kursstruktur, riktlinjer för stödinsatser, för betygssättning och utvecklingssamtal, för utbildning på arbetsplatser, en garanterad undervisningstid etc. Målen i kursplanerna ger dessutom vägledning för arbetssätten genom att beskriva vilka kunskaper, färdigheter och övrig utveckling barnen och ungdomarna skall nå.

Granskningen riktas mot hur man arbetar för att nå målen och hur man anpassar arbetet till olika behov.

I Askers, Kilsmo och Hampetorps skolor samarbetar förskoleklasserna kontinuerligt med skolornas lägre årskurser, oftast i tema-arbeten som planeras gemensamt av personalen i dessa verksamheter. I förskoleklasserna arbetar personalen med olika övningar för att utveckla barnens språk och introducera barnen i matematik. Personalen genomför diagnoser för att följa upp barnens utveckling.

För några år sedan genomförde Askers och Hampetorps skolor ett gemensamt arbete med att tolka de nationella kursplanerna för årskurserna 1–6 i grundskolans samtliga ämnen. Arbetet resulterade i ett dokument som innehåller målformuleringar för ämnena och anger olika moment och stoff som skall tas upp i

olika årskurser. Personalen anger dock att man skulle behöva arbeta vidare för att kunna konkretisera målen för eleverna.

Personalen i Askers skola beskriver hur man i arbetslaget sätter upp mål för undervisningen som utvärderas efter varje period. De vill bli bättre på att sätta upp tätare mål som utvärderas veckovis. För att göra eleverna delaktiga i planering och utvärdering av veckans arbete använder skolan arbetsscheman och skoldagböcker. Ett arbete med att bygga upp s.k. elevportfolio har påbörjats. Tanken är att barnen från förskoleklass till och med årskurs 6 skall spara utvalda arbeten i en pärm under olika rubriker t.ex. mina mål. Lärarna i årskurserna 4–6 använder det s.k. elevutvecklingspaketet (se nedan) för att dokumentera elevernas utveckling

I Hampetorps skola arbetar eleverna efter en veckovis planering som anpassas efter de olika årskurserna. Vissa elever har också en helt individuell planering. Eleverna har skoldagböcker där lärarna i de lägre årskurserna anger kortsiktiga mål för varje vecka. I årskurserna 4–5 är målen satta på lite längre sikt och kallas utvecklingsmål. Vid veckans slut utvärderas arbetet. Intervjuade elever berättar att när de är klara med det planerade arbetet får de utnyttja tiden mera fritt, t.ex. brukar de spela spel.

Även Kilsmo skola använder sig av en skoldagbok för planering av verksamheten tillsammans med eleverna. Inga lokala bearbetningar av de nationella kursplanerna ligger till grund för arbetet utan man har utgått från ett färdigt material från ett läromedelsföretag.

Såväl intervjuad personal som föräldrar framhåller att den åldersblandade verksamheten är de små skolornas sätt att lösa situationen när antalet elever i varje årskull varierar stort. Enligt intervjuade föräldrar lyckas skolorna olika bra med åldersblandade klasser. Vissa klasser anses ha en fungerande åldersintegrering där läraren anpassar undervisningen till olika elevers behov. I andra klasser anser föräldrar att vissa elever inte får tillräckligt med utmaningar och stöd på grund av att undervisningen anpassas alltför mycket till andra elever. Intervjuade elever i årskurs 6 upplever att det kan vara stökigt ibland men att det också finns fördelar i form av att man lär känna elever i olika åldrar.

Intervjuer och verksamhetsbesök i alla tre skolorna ger en generell bild av att eleverna erbjuds rikliga tillfällen att välja arbets- och redovisningssätt och att skolorna strävar efter att erbjuda en verksamhet som utgår från elevers olika behov. Exempel fanns dock på undervisningssituationer som inte individanpassades till yngre elevers olika behov.

Utvecklingssamtal genomförs i samtliga klasser varje termin. I varje skola har arbetslaget gemensamma rutiner avseende den information som skall utgöra underlag vid samtalen. Elever och föräldrar kan i förväg förbereda sig inför samtalen genom olika typer av information och frågor. Personalen förbereder sig genom att ta del av olika elevarbeten och genom att inhämta synpunkter från kollegor som har eleverna i andra ämnen.

En gemensam strävan i Östernärke skolområde är en helhetsyn på barn i ett 1 till 16-års perspektiv. Därför använder personal i samtliga förskolor och skolor sedan några år tillbaka ett så kallat elevutvecklingspaket. I detta dokument som skall följa barnet genom förskolan och skolan skall personalen föra an-

teckningar om barnets sociala och kunskapsmässiga utveckling. Vidare skall dokumenten innehålla individuellt planerade utvecklingsmål samt utvärderingar av målen. Föräldrakontakter samt uppgifter om barnets närvaro kan också antecknas i dokumentet. Intervjuad personal anger att de efter utvecklingssamtalen antecknar i dokumentet. De exempel på elevutvecklingspaket som inspektörerna tagit del av innehåller nulägesbeskrivningar av elevens situation men inga planerade utvecklingsmål.

Askers, Kilsmo och Hampetorps skolor följer den elevvårdsgång som är gemensam för Östernärkes skolområde. Klassläraren och arbetslaget har det övergripande ansvaret för elevvårdsarbetet. Med stöd av elevutvecklingspaketet görs kontinuerliga avstämningar med vårdnadshavare, oftast i samband med utvecklingssamtalen. Vid behov upprättas så kallade träningsprogram som innehåller en nulägesbeskrivning, mål och åtgärder. Om arbetslagen behöver stöd och hjälp fyller de i en så kallad problemformuleringsblankett som lämnas till skolans kontaktpedagog. Kontaktpedagogen ingår i Östernärkes Barn- och elevhälsoteam, och har det övergripande ansvaret för det specialpedagogiska arbetet i skolan. Kontaktpedagogen kallar klasslärare och skolsköterska till möte, så kallat elevvårdsteam. Vid dessa möten tas beslut om åtgärder t.ex. direkt stöd till elev, stöd till grupp av elever eller handledning till personal. Det är inte alltid föräldrar och elev deltar vid dessa möten. Problemformuleringsblanketter med kommentar och åtgärd lämnas till rektor. Kontaktpedagogen ser till att beslutade åtgärder utvärderas samt att elevvårdsteamet eventuellt beslutar om nya åtgärder. Om elevvårdsteamet bedömer att vissa typer av åtgärder behövs, t.ex. anpassad studiegång, kallar rektor till en elevvårdskonferens. Vid dessa tillfällen ges alltid föräldrar möjlighet att delta och åtgärdsprogram upprättas. Det framkommer i intervjuer med personal att elevvårdsgången är känd. Personalen anger dock att de inte förstår syftet med och skillnaden mellan träningsprogram och åtgärdsprogram samt mellan elevvårdsteam och elevvårdskonferens.

Skolorna i Östernärke gör varje läsår en inventering av elever i behov av särskilt stöd. I detta dokument anges också om eleven har åtgärdsprogram eller inte. Inspektionen visar att relativt få av de elever som anges vara i behov av särskilt stöd har åtgärdsprogram. Inspektörerna har tagit del av dokumentation i olika elevärenden från Askers, Kilsmo och Hampetorps skolor. I vissa ärenden finns åtgärdsprogram innehållande nulägesbeskrivningar, mål för elevernas utveckling och åtgärder för att nå målen. Av ärendena framkommer att skolan lagt ned ett omfattande arbete för att eleverna skall nå målen. I andra ärenden saknas åtgärdsprogram och det framkommer inte om elev och föräldrar varit delaktiga i beslut om stödinsatser.

Lärarna i Askers skola är mycket bekymrade över de senaste resultaten i ämnesprovet i engelska, då nästan hälften av eleverna i årskurs 5 inte klarade proven. En av orsakerna är att eleverna har bytt lärare ofta tror lärarna. Nu försöker arbetslaget frigöra resurser för att ge eleverna extra undervisning i engelska, bland annat genom att ta tid från ämnet svenska. För dessa elever saknas åtgärdsprogram.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att den pedagogiska verksamheten vid skolorna generellt sett är av god kvalitet. Arbetet med att tolka kurspla-

nernas mål som underlag för undervisningen och tydliggöra dessa för eleverna är godtagbart men bör utvecklas så att det omfattar samtliga ämnen och elever.

Skolornas arbete med elever i behov av särskilt stöd är godtagbart men bör förbättras så att rektorn tar ett tydligt ansvar för att säkerställa att särskilt stöd ges till alla elever som har svårigheter i skolarbetet.

Det är inte godtagbart att åtgärdsprogram inte utarbetas i alla de fall uppgifter framkommit att en elev behöver särskilda stödåtgärder. Eleven och elevens vårdnadshavare skall ges möjlighet att delta vid utarbetandet av programmet.

5. Styrning, ledning och kvalitetsarbete

Kommunerna har ett övergripande ansvar för förskoleverksamheten, skolbarnsomsorgen och skolan på lokal nivå. Kommunerna är också huvudmän för de flesta verksamheterna. Läroplanerna lägger tydliga ansvarsområden på rektor och personal för skolornas inre organisation och arbete. Sammantaget har dessa skyldighet att se till att rätten till utbildning och till att nå nationella mål tillgodoses.

Frågor som behandlas vid inspektionen är exempelvis om verksamheten har en ledning enligt de nationella bestämmelserna, hur denna fungerar i praktiken och om det finns system för att säkra och förbättra kvaliteten i utbildningen samt värna enskildas rättsäkerhet.

Sedan läsårsstart utgör Askers, Kilsmo och Hampetorps skolor en organisatorisk enhet med en ansvarig rektor. Inom enheten finns inga gemensamma grundläggande dokument, förutom gången i elevvårdsärenden som är gemensam för hela Östernärke.

Rektorn är ny sedan läsårsstarten och anger att hon använt höstterminen för att lära känna verksamheterna. Under våren 2005 skall rektorn tillsammans med övriga rektorer och förvaltningschefen fastställa gemensamma mål för förskolorna och skolorna i Östernärke. Inspektionen visar att rektorn ännu inte är förtrogen med verksamheten i skolorna. Rektorn kan exempelvis inte redogöra för eventuellt behov av modersmålsundervisning och svenska som andraspråk. Flera av de elever inspektörerna träffade under besöket kände inte till vem som är rektor i deras skola.

Skolornas arbetslag leds av en arbetslagsledare. Enligt ansvarsbeskrivningen skall arbetslagsledarna bland annat leda det dagliga arbetet i skolorna. Här ingår bland annat att arbeta med elevvårdsärenden, samordna kompetensutvecklingsbehovet, genomföra utvecklingsarbeten, delta i arbetet med verksamhetsplaner och kvalitetsredovisningar samt inom arbetslaget samordna och fördela arbetsuppgifter för planering, genomförande och uppföljning. Rektorn anger att hon som rektor har det övergripande pedagogiska ansvaret för rektorsrådet men att arbetslagsledaren skall driva den pedagogiska utvecklingen i respektive skola. Arbetslagsledarna har 20 procent i sina tjänster för denna funktion.

I varje skola har personalen en så kallad arbetslagsträff varje vecka. Personalen i de tre skolorna träffas alla en gång i månaden för erfarenhetsutbyte kring någon pedagogisk fråga. Intervjuad personal i samtliga skolor beskriver arbetslagen som relativt självgående. Detta tror de är en följd av täta rektorsbyten under de senaste åren. Samtidigt framkommer att personalen längtar efter ett ledarskap som innebär kontinuitet och ansvarstagande för pedagogisk utveckling. De täta

rektorsbytena har inneburit att påbörjade utvecklingsarbeten avbrutits i samband med att rektorn slutat, vilket enligt intervjuad personal upplevs som att verksamheten inte utvecklas.

I rektorsområdets arbetsplaner och kvalitetsredovisningar ligger fokus på planerade respektive genomförda aktiviteter snarare än på mål respektive resultat och målpåfyllelse. Troligtvis beror detta på att skolornas arbetsplaner och kvalitetsredovisningar baseras på de resultatmål som är beslutade av skol- och områdesnämnden i Östernärke. Många av resultatmålen är inte formulerade som mål utan anger aktiviteter som skall genomföras, t.ex. ”kontaktpolitiker är utsedda för alla skolor”.

På studiedagar följer arbetslagen upp och utvärderar verksamheten. Utvärderingarna ligger till grund för kvalitetsredovisningen. Elevernas synpunkter på olika aktiviteter som genomförts under perioden inhämtas också.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att styrningen och ledningen av skolorna är av godtagbar kvalitet. För att rektorn skall kunna ta det ansvar som åvilar en rektor enligt de statliga bestämmelserna bör rektorns förtrogenhet med den dagliga verksamheten i skolorna förbättras.

Skolornas kvalitetsarbete är godtagbart men bör utvecklas så att en systematisk uppföljning och utvärdering av de nationella målen för utbildningen genomförs och ligger till grund för förbättringsåtgärder. Arbetet bör synliggöras i skolornas arbetsplaner och kvalitetsredovisningar.

6. Tillgång till omsorg, pedagogisk verksamhet och utbildning

Lika tillgång till utbildning, oberoende av kön, geografisk hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, är en grundprincip för det offentliga skolväsendet. Barn- och ungdomsutbildningen omfattar förskoleklassen, grundskolan, den obligatoriska särskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Det skall finnas lika möjligheter till utbildning för barn och ungdomar med olika funktionsnedsättningar och möjligheter till utbildning i särskilda utbildningsformer. Inom skolformerna skall det också finnas olika möjligheter för eleverna att individuellt göra val av ämnen, program, inriktningar och kurser. En skola kan, enligt skollagen, profilera sig för att tillgodose olika elevers behov eller öka elevernas motivation för lärande.

Granskningen gäller om det finns tillgång till utbildning i den omfattning och med den valfrihet som anges i de statliga bestämmelserna. Även informationen om möjligheter till olika val av fördjupning, kurser, skolor och utbildningsvägar behandlas.

Läsåret i hela Östernärke skolområde är indelat i sex perioder om ca sex veckor vardera. Mellan perioderna ligger en eller två studiedagar för utvärdering och planering. Eleverna är lediga under dessa dagar. Inspektionen visar att periodiseringen medför att skolorna kontinuerligt följer upp verksamheten och möjliggör täta omprioriteringar av resurser för att stödja elever i behov av särskilt stöd. Förläggningen av lärotiden är emellertid inte godtagbar. Skolornas utläggning av sju studiedagar under läsåret 2004/2005 strider mot grundskoleförordningens bestämmelse om att högst fem studiedagar för planering av skolarbete eller för fortbildning av lärare får läggas ut under läsåret.

Inspektionen visar att skolorna inte kan redogöra för om och hur skolorna säkerställer att eleverna får den garanterade undervisningstiden enligt den nationella timplanen. Undervisning i ämnet hem- och konsumentkunskap anordnas först i årskurs 6. Eleverna har erbjudits ämnet som elevens val vid några tillfällen. Språkval anordnas först i årskurs 7 inom Östernärke skolområdet och intervjuade elever i årskurs 6 i Askers och Hampetorps skolor har inte hört talas om språkval.

I Askers och Kilsmo skolor ordnas elevens val under sex dagar per läsår för eleverna i årskurs 3–6. Då får eleverna välja mellan ca fem ämnen, exempelvis idrott och hälsa, slöjd, hem- och konsumentkunskap. Utbudet har anpassats efter elevernas önskemål och personalen uppger att eleverna tidigare hade önskat matematik och svenska och att de nu ville ha mer av de estetiska ämnena. Enligt eleverna i Hampetorps skola har man inte elevens val den här terminen.

Skolorna är anpassade för att ta emot rullstolsburna elever samt elever med hörselnedsättning.

Avgifter förekommer i samband med utförsäkning under friluftsdagar. Då finns även avgiftsfria alternativ. Det förekommer också att föräldrar terminsvis samlar pengar till en skolresa. I vissa klasser samlar eleverna in pengar genom att sälja t.ex. almanackor och kakor.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att skolorna inte säkerställer att eleverna har tillgång till utbildning, exempelvis elevens val, i den omfattning och med den valfrihet som anges i de statliga bestämmelserna. Detta är inte godtagbart.

Det är inte godtagbart att undervisning i hem- och konsumentkunskap anordnas först i årskurs 6, eftersom eleverna då inte ges möjlighet att nå målen i årskurs 5 i detta ämne.

Utläggningen av fler studiedagar under läsåret än grundskoleförordningen medger är inte godtagbart.

Skolan är inte avgiftsfri, vilket inte är godtagbart.

7. Resurser

Huvudmannen och skolans ledning beslutar hur och med vilka resurser utbildningen skall genomföras för att de lärande skall nå de nationella målen för utbildningen. I skollagen finns dock bestämmelser om några viktiga förutsättningar för att säkra kvaliteten i utbildningen. Dessa avser främst krav på personalens kompetens, tillgång till ändamålsenliga lokaler, läromedel och annan utrustning som behövs för en tidsenlig utbildning. Även principerna för resursfördelningen aktualiseras vid inspektionen.

I Askers, Kilsmo och Hampetorps skolor har de flesta lärarna en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak skall bedriva. Det finns exempel på att lärare och fritidspedagoger inom rektorsområdet undervisar eller har undervisat i ämnen där de inte har adekvat utbildning, bland annat i naturorienterande ämnen i Kilsmo skola. Detta upplevs inte som tillfredsställande av personalen. Inspektörerna vill peka på bestämmelserna i skollagen om att kommunen skall använda lärare med en utbildning avsedd för den undervisning de i huvud-

sak skall bedriva. Undantag är möjliga att göra endast om personer med sådan utbildning inte finns att tillgå eller om det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna. Skolorna bör vid rekrytering sträva efter att anställa lärare med en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak skall bedriva.

Kompetensutveckling ordnas genom att arbetslagen disponerar en summa pengar som fördelas utifrån individuella önskemål.

Lokalerna är i huvudsak så beskaffade att de svarar mot kraven för utbildningen. Kilsmo skola har ingen gymnastiksal utan eleverna åker till Askers skola för undervisning i ämnet idrott och hälsa. Inspektörerna bedömer att eleverna har tillgång till läromedel och datorer av god standard.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att skolornas resurser generellt sett är goda.

Sammanfattande bedömning

Inspektörerna bedömer att verksamheten i Askers, Kilsmo och Hampetorps skolor övergripande är av god kvalitet.

Det finns dock behov av förbättringsinsatser inom följande områden:

- rektorn bör ta ansvar för att skolornas resultatuppföljning förbättras och synliggörs,
- skolornas handlingsprogram mot kränkande behandling bör revideras så att de förutom mobbning omfattar andra former av kränkningar samt beskriver hur skolorna förebygger och åtgärdar kränkningar mellan personal och elever,
- arbetet med att tolka kursplanernas mål som underlag för undervisningen och tydliggöra dessa för eleverna är godtagbart men bör utvecklas så att det omfattar samtliga ämnen och elever,
- skolornas arbete med elever i behov av särskilt stöd är godtagbart men bör förbättras så att rektorn tar ett tydligt ansvar för att säkerställa att särskilt stöd ges till alla elever som har svårigheter i skolarbetet,
- för att rektorn skall kunna ta det ansvar som åvilar en rektor enligt de statliga bestämmelserna bör rektorns förtrogenhet med såväl styrdokument som den dagliga verksamheten i skolorna förbättras samt
- skolornas kvalitetsarbete bör synliggöras i skolornas arbetsplaner och kvalitetsredovisningar samt utvecklas så att en systematisk uppföljning och utvärdering av de nationella målen för utbildningen genomförs och ligger till grund för förbättringsåtgärder.

Det finns också sådana brister i verksamheten att författningarnas krav inte uppfylls. Bristerna inom nedan angivna områden skall snarast åtgärdas.

- Åtgärdsprogram utarbetas inte i alla de fall uppgifter framkommit att en elev behöver särskilda stödåtgärder. Eleven och elevens vårdnadshavare skall ges möjlighet att delta vid utarbetandet av programmet (5 kap. 1 § grundskoleförordningen).
- Eleverna har inte tillgång till utbildning, exempelvis elevens val, i den omfattning och med den valfrihet som anges i bestämmelserna (2 kap. 2-4 §§ och 19-20 §§ grundskoleförordningen, bilaga 3 till skollagen).
- Undervisning i hem- och konsumentkunskap anordnas först i årskurs 6 och eleverna då inte ges möjlighet att nå målen i årskurs 5 i detta ämne (2 kap. 6 § grundskoleförordningen, bilaga 3 till skollagen).
- Fler än fem studiedagar läggs ut under läsåret (4 kap. 1 § grundskoleförordningen).
- Skolan inte är avgiftsfri (4 kap 4 § skollagen).

Datum

Ort

2005-04-29

Linköping

Eleonor Duvander

Karin Nilsson